zicală cu elemente de substanță nu numai coloristice.

§ 4. Dorind, în mod unanim, o ameliorare a rolului noilor creații muzicale în viața socială, consemnăm cîteva concluzii :

a) latura tehnică, partea invizibilă, analizabilă, să devină mai puțin obsedantă, iar critica să-și concentreze eforturile către problemele de substanță, conținut, mesaj, ethos etc.

b) compozitorul ca și muzicologul trebuie să-i fie clară alternativa între o artă hedonică, adresată unor cercuri restrînse și o artă în care se angajează idei majore, o adevărată bătălie pentru supraviețuirea speței umane pe planeta noastră. Beethoven presimțea desigur acel drum scriind Simfonia IX-a !

c) C.I.M.-ul poate avea un rol pozitiv, prin organizarea de întîlniri și dezbateri periodice; prezenta Masă Rotundă este, în acest sens un moment prețios.

Th. GRIGORIU

În dezbatere: Autenticitate, înnoire și mesaj

Revista „Muzica" a organizat o discuție asupra unor probleme de actualitate privind creația muzicală. Au participat compozitori ai tinerelor generații, critici muzicali, muzicologi. Întîlnirea s-a bucurat de prezența sociologului Paul Caravia, cercetător științific.

„Este un fapt binecunoscut că muzicianul de azi este exponentul prin excelență al unei arte înnoitoare care transformă spiritualitatea publicului și nu i se subsumează. În sine, mijloacele de expresie sînt neutre : este o datorie a tuturora de a fi asimilate și o condiție *sine qua non* a creației de a contribui la făurirea lor. Mijloacele își dezvăluie autenticitatea cînd sînt în concordanță cu spiritualitatea artistului ; ca atare nici o înnoire în sfera artei nu a fost respinsă de publicul larg : să ne gîndim la Enescu, Paladi, Tonitza... O legătură profundă se stabilește în cazul valorilor autentice între mijloacele de expresie și mesaj și anume în sensul concordanței dintre conținut și formă, dintre tehnică și expresie, dintre idee și elaborarea artistică. Trebuie să se facă totul pentru ca publicul să poată recepționa noutatea unui mesaj de autentică valoare, așa cum s-au petrecut lucrurile în toate epocile de efervescență creatoare ce definesc cultura unei națiuni. Cuvintele rostite de către tovarășul Nicolae Ceaușescu la plenara din 1-2 iunie ne sînt un prețios îndemn : «Diversitatea de stiluri, de maniere artistice nu trebuie confundată cu atitudinea de îngăduință față de concepții și mentalități străine idealurilor societății noastre». Nu imitația și nu uniformizarea — ea se poate afirma și petrece pe toate zonele și meridianele stilistice, degenerînd în *academism* — ci lupta noastră pentru autentic, originalitate națională, vibrație patriotică și umanistă, contemporaneitatea mesajului, *inteligibilitatea* operei, ce se adresează unui public capabil de a o recepționa și pe care îl dorim cît mai larg, acestea sînt de fapt sarcinile fundamentale ce se pun în fața creatorilor noștri, profund ancorați în spiritualitatea românească și în destinul contemporan al României socialiste" *(Vasile Tomescu)*

Luările de cuvînt s-au referit problemei, mult disputate, a avangardei muzicale. „Există de fapt o avangardă ? De cînd se vehiculează acest termen *milităros* și *agresiv* (s.n.) în artă, în muzică ? Îi putem considera pe marii creatori, pe marii inovatori drept avangardiști *avant la lettre !* Inovație = avangardă ? Bach a fost avangardist ? Dar Mozart ? Beethoven ? Brahms ? Sau Debussy (proclamat „perimat" de teribilul Satie) ? Dacă considerăm manifestul bruitist din 1913 emis de Luigi Russolo drept o manifestare tipică a avangardismului, cum putem interpreta luarea de poziție fermă a lui Debussy împotriva unui asemenea mod de a gîndi un act artistic ? Mai recent, cum putem interpreta declarațiile lui Penderecki în legătură cu propriile lucrări *de avangardă* ? — citez : «Scriam oarecum împotriva propriului meu gust... Din păcate, prea mulți compozitori creiază mai mult pentru gustul criticilor !» (extras din revista U.S.News and World Report și preluat de revista Contemporanul din 30 martie 1979) (...). Extrapolînd la muzica românească, există oare compozitori care scriu pentru gustul anumitor «critici» ?

https://biblioteca-digitala.ro

Trebuie însă să o spunem cinstit : publicul sălilor de concerte — sau «consumatorul» cum îl definea cineva cu dispreț — nu este deloc generos cu asemenea *sub-produse. Blamarea publicului* devine astfel inevitabilă și atunci, stimați confrați, pentru cine scrieți ? Răspunsul vine «de la sine» : *Pentru viitor, noi sîntem AVANGARDA* ! Dar oare, sub masca înșelătoare a acestui cuvînt magic, prost înțeles, nu se ascunde, de cele mai multe ori, chiar *lipsa unei minime inovații, a unui minim efort creator* denotînd — în mod tragic, de fapt — lipsa flagrantă a ideilor și a aplicației muzicale ? Și atunci revin la prima mea întrebare ? De fapt, avangarda există ? Și dacă există, aceasta este *adevărata* avangardă ? Cred că nu putem fi indiferenți cu cei ce *gonesc, hăituiesc publicul din sălile de concert cu scîrțîielile lor pretențioase, făcînd astfel un imens deserviciu prestigiului muzicii românești !*" *(Șerban Nichifor).*

„Avangarda muzicală ar putea avea 2 accepțiuni : una, în care muzica de avangardă ar fi o muzică înaintată, care caută permanent *noul* (s.n.) și cealaltă, de natură *istorică* (s.n.). După unii, în perioada dată, o muzică de avangardă a fost reprezentată de Stockhausen și Boulez. Creația lui John Cage reprezenta o *muzică experimentală* (s.n.) Înclin mai degrabă spre această accepție deoarece «avangarda» culturală este o noțiune istorică prea strict definită ; ceea ce ține de *nou* în muzică are mai degrabă un caracter experimental. Pe lîngă demersul componistic, acesta presupune un demers teoretic extrem de important. Întrebarea cheie este deci : ce este noul și în ce direcție trebuie să-l căutăm ? Aceasta este și o chestiune de opțiune personală. Dar cel mai important lucru, pe care mi se pare necesar a-l defini de la bun început, este nu atît ce *nu* este nou cît ce *nu* este muzică ! (s.n.). Care sînt de fapt, *limitele muzicii* !... *(Dan Timiș).*

„Cîmpul muzical, nu are limite *(Paul Caravia),* deci „orice limită tradițională (aparat orchestral, forme și genuri, libertăți și restricții în compunerea parametrilor sonori, mijloace de producere a sunetului, etc.), ne apare mai degrabă o convenție a *vieții muzicale* decît a muzicii. În cîmpul muzical se poate include totul ; zilele noastre cunosc ideea și îndrăzneala creatoare de depășire a orcăror limite date — subiective sau nu —, a cuceririi unor noi teritorii, mergînd pînă la «muzicalitatea» — *(Paul Caravia)* — radiațiilor cosmice" *(Viorel Crețu).*

„Mi se pare o exagerare a numi radiația cosmică muzică. Spre a depăși limitele *de fapt* (s.n.) ale muzicii și a nu accede în meta (sau non) — muzică (cea ce ar fi un risc) este necesar a cunoaște concret modalitățile de formare și percepție a *sunetului* și, în subsidiar, sinteza sonoră digitală o tehnică modernă care ne oferă posibilități nelimitate în acest sens" *(Dan Timiș)*

„Este deci vorba despre cunoașterea limitelor fiziologice umane ale auditiei. Limita *creatoare* a muzicii poate fi depășită numai la nivel *combinatoriu* (s.n.). Muzica este o artă combinatorie" *(Șerban Nichifor).*

„Inacceptabilă mi se pare ideea instituirii restrictive a unei «limite» date, obiective — a cea ce se consideră a fi *muzica* (s.n.). Este un mod strîmt, îngust de a privi ființa umană însăși... Care limite, cele provenite din prejudecăți ? De ce să nu ne asumăm *riscul* spargerii, al depășirii *orcărui* (s.n.) dat cultural ? Este o problemă tipică creatorului, ce vine dinăuntrul propriei sale persoane, a aceluia ce experimentează totul conform propriei sale măsuri ; vezi cazul Wagner și cel al epigonilor săi : a fost acesta «depășit» de epigoni ? Cheia depășirii sale, Wagner ca și toți marii creatori, și-o deținea în exclusivitate *(Iancu Dumitrescu)*

„Termenul însuși de *limită* (s.n.) mi se pare discutabil. De unde ideea de limită într-un limbaj sau domeniu artistic ? Ea este dată numai de ceea ce s-a făcut concret pînă atunci în domeniul respectiv. Cînd vorbim de limită vorbim despre «déja vu». Un compozitor care a creat o operă împlinită a stabilit o «limită». Termenul este relativ și are forma unei curbe matematice (asimptotă) ce are tendința de a se apropia de o dreaptă fără a o atinge niciodată. Cred că prea adesea noțiunea de avangardă a fost legată de *limbaj* (s.n.). Ea nu se instituie însă întotdeauna *numai* la acest nivel. Să nu-i postulăm deci astfel de «limite» ! Ea se poate defini numai în funcție de coeficientul de *noutate, personalitate* (s.n.). Toți marii compozitori au fost avangardiști într-un fel sau altul : Beethoven la nivelul limbajul armonic, orchestral, Bach prin sinteza unică muzicală pe care a realizat-o și prin înglobarea ideii de temperanță care în vremea aceea era un concept ideologic, teoretic, «de avangardă»... De avangardă ține *voința de stil.* Ce se întîmplă cu muzicile incoerente din punct de vedere stilistic justificate prin «afect» ? — (un personaj foarte ciudat și jucăuș, înclinat să-și schimbe dispoziția și starea de la un moment la altul !...). Afectul, nestrunit de alte criterii, nu este cel ce duce la destrucția stilistică, la *entropie* ? Satie a pus o problemă interesantă pe la începutul secolului, cea a incongruenței de limbaj. El susținea, împreună cu Ives că muzicile formate din porțiuni incongruente trimit în *metalimbaj* (s.n.). Dar *orice* incongruență de limbaj trimite în metalimbaj ? Nicidecum. Numai voința de stil și personalitatea pot defini o mișcare, o mutație de avangardă în muzica nouă. Lipsa acestora se constitue în afara ei, și de fapt, în afara *valorii*" (s.n.) *(Costin Cazaban).*

„Compozitorul Dan Timiș a încercat să ne prezinte cîteva aspecte ale teoriei comunicării în muzică referindu-se la lanțul shannonian. Dar în estetică se aplică în momentul de față o teorie extinsă a comunicării în care mai

https://biblioteca-digitala.ro

există și alte verigi ale acestui lanț: o instanță *intențională* (univers de gînduri, idei, simboluri) la nivelul transmițătorului și o verigă a *comprehensiunii* (la nivelul receptorului) : o evoluție deci a teoriei comunicării spre *semantism.* În acest sens ne punem problema unde se plasează *regula* organizării spre a fi operantă în cultură ? Dacă vom lărgi discuția asupra limitelor *posibile,* conform legii entropiei îi vom cădea în capcană : ea ne va limita prin destrucție, dezorganizare. Nu orice inovație este *operă ;* și destrucția este *ceva* (s.n.) dar nu operă. Cine înlocuiește tradiția (ca mod de organizare a masei sonore, a maselor sonore lărgite, așa cum fizica cuantică a lărgit cîmpul de observație ajungînd să deducă matematic ceea ce nu mai «auzim» și nu mai «vedem») în sensul lărgirii indefinite a *materiei muzicale* — lucru care istoricește bine punctat a fost sensul *avangardismului muzical* ca fenomen de cultură (mă refer la *curentul* avangardist al muzicii europene) — poate fi ratașat acestei mișcări. Deoarece nu *tot* ceea ce este nou înseamnă avangardă. Propun deci ca și în cea ce privește fenomenul muzical ar trebui să ne întoarcem la terminologia consacrată în alte domenii ale culturii. Nu discutăm aici capacitatea de *inovare* a spiritului uman și limitele lui. Greșeala ar fi să încercăm să înțelegem muzica numai prin ea însăși fără a o raporta la o serie de nivele *contextuale :* (s.n), zone de influență și interferență culturale, istorice, sociale, geografice, etc., fără de care nu vom putea înțelege de ce a evoluat limbajul muzical, limitele sale, aria sa de posibilități combinatorii, etc... Numai *o sociologie* a muzicii ne poate furniza explicația cauzelor ce determină apariția unei *avangarde* (s.n.). Este vorba aici nu atît despre o constrîngere de ordin istoric-social cît de una reieșită din însăși evoluția de pînă atunci a muzicii : discursul muzical nu mai avea substanță, combustibil. Avangarda reprezintă un anumit mod de expresie *dramatică,* a trăirii absurdului, anexității și există ca *școală, curent, orientare, stare de spirit* (s.n.) ca expresie a unei *discontinuități, rupturi,* cu o modalitate dată, limbaj, gramatică, sintaxă, fel de a gîndi, etc... Cît se întinde ea, cum arată ea — în muzică — iată probleme". (Paul Caravia).

„Este important a releva, în sensul celor dinainte, impactul dintre *avangarda declarată* din arta plastică și literatură și cea nedeclarată, anexată, din muzică. In perioada interbelică în Franța, în mod paradoxal, ea era condusă de Jean Cocteau, un literat, și, prin «grupul celor 6» reprezenta de fapt ariergarda muzicală a vremii. În acel moment avangarda muzicală se forja în mod obscur la periferia Vienei (Webern) și în America (Varèse). Iată întrucît unui fenomen de avangardă i se poate anexa — prin folosirea abuzivă a *termenului* — o producție de ariergardă ! Dacă discutăm despre o avangardă *instituită* vom discuta numai despre limite (și *limitări) :* «nu avem voie cutare sau cutare !» Ideea de avangardă presupune *tocmai* libertatea integrală acociată unei *absolute inocențe* (s.n.). În ce privește definirea unui limbaj, lucrurile nu sînt complicate prin faptul că necesită un anume nivel intelectual ci prin faptul că acesta *nu este urmărit pînă la capăt* (vezi A. Camus). Se știe că muzica conform teoriei chomskyene nu este un limbaj în sens lingvistic ci *iconic :* facem adesea confuzia, gîndindu-l, între paradigmă și sintagmă. Muzica este un *imens teritoriu* (după expresia lui Boulez) : rămîne de văzut cum îl lucrăm ?... *(Fred Popovici)*

„Mare parte din problemele suscitate pot primi o explicație psihanalitică și anume din prisma freudismului clasic : complexul autorității (în spatele fiecărei mișcări culturale stă o școală, un grup, un creator), relația dintre *eu, supra eu* și *sine.* Freudismul clasic este o teorie coerentă a *afectivității,* care tratează totodată visul, mitul, uitarea, fenomenele nevrotice. Ea poate fi extrapolată, și *este,* la mare parte din cea ce ține din fenomenele de cultură (avangaradism, epigonism)... Atonalismul, tehnica serială de exemplu ar putea fi considerate ca expresii *tipice* ale anxietății (cu tot apanajul de extremă raționalitate și luciditate)...". *(Vlad Opran).*

„Avangarda a făcut într-adevăr apel și la acest nivel de explicare a unor date culturale ; supra-realismul, de exemplu, a supralicitat problema oniricului, a subconștientului..." *(Paul Caravia).*

„Nu sînt oricum de acord cu o interpretare *nevrotică* a atonalității ; atonalitatea și serialismul au un fundament pozitiv, organizat, logic. Starea nevrotică este esențialmente ilogică, aberantă !" *(Iancu Dumitrescu).*

„Mecanismele visului sînt extrem de *logice.* Între tonalitate și serialism se manifestă dihotomia *Eros-Thanatos* primul reprezentînd instinctul vital, creator, constructiv, celălalt, distrugerea..." *(Vlad Opran).*

„Cred că problema avangardei trebuie privită azi cu mai multă generozitate, atît de creatori cît și de muzicologi, interpreți și mai ales de *unii* cronicari, (s.n.) care, erijîndu-se în profeți, decid în mod pripit, după părerea mea, asupra stilurilor și a epocilor. Mă refer la cei care în căutarea lor obsesivă a *adevărului* blamează cam tot ceea ce se compune în prezent, consideră că muzica actuală a obosit, că au mai rămas doar cîțiva căutători de *nou* (s.n.). Mai mult : există chiar o părere că dacă o muzică este cîntată cu plăcere de către interpreți, dacă ea este cerută de ei și dacă are succes la public este o muzică comercială, o artă periferică, o modă «retro» de prost gust. Alții sînt șocați de *noile valuri* (s.n) ale neoromantismului și neoimpresionismului considerîndu-le ca niște arte de interes submediocru. Ei susțin că în prezent există o *derută stilistică...* Fiecare, de fapt, ține

https://biblioteca-digitala.ro

la părerile sale. Dar a propos de muzicile comerciale «lipsite de căutarea adevărului» îmi pun întrebarea : unde există o jubilație mai mare a fanteziei creatoare, în proiectele de compoziție în care sînt *mîzgălite* (s.n.) doar cîteva sugestii grafice, în care nu este indicat nici măcar stilul în care să se improvizeze sau în lucrările în care amprenta compozitorului este afirmată pînă în cel mai mic detaliu ? (...). Am impresia că avangarda *adevărată* (s.n.) se îndreaptă către *marea* (s.n.) muzică, că s-a săturat de «sugestii grafice», de ignoranța ascunsă sub o mască intelectuală *neînțeleasă*, de muzici scrise pe gustul unor critici. S-a plictisit poate și de para-muzici și e foarte posibil să fim azi martori ai unei noi perioade în care să se vadă cine are sau nu *vocația* (s.n.) compoziției și cine este doar un bun *desenator tehnic* (s.n.) sau teoretician. Cred că avangarda actuală este o problemă de *decantare* (s.n.) și ceea ce mi se pare cel mai amuzant este faptul că tocmai cei ce se ridică vehement împotriva *academismului, muzicii comerciale, neoclasicismului* sînt cei mai tipici exponenți ai unui nou dogmatism : al clusterelor și al unor «icnituri» sonore, al unor muzici care nu duc nicăieri ; sînt încorsetați de aceste muzici scrise pentru săli goale.... Personal am bucuria să constat că marea muzică universală și marea noastră muzică a ultimilor ani s-a descătușat de *spasmele* (s.n.) muzicilor ultimilor decenii. Se mai vehiculează expresii ca «avîntul cercetării, dorința de inedit» — fenomene care sînt «într-o oarecare stagnare în prezent». S-ar mai putea discuta și dacă acceptăm muzicile minimale, repetitive, pop și folk... Dar aș pune întrebarea : pentru cine scriem muzică ? Un răspuns generos și valabil ar fi : pentru contemporaneitate și, pe cît posibil, pentru posteritate. Posterității îi trebuie chintesențe ale spiritului uman concretizate în opere de artă *finite* și *finisate* și nu schițe ale unor concepte ce se doresc «de avangardă» și care dăinuie de milenii deoarece muzica totdeauna a operat cu categorii precum : continuum sonor, pedale, accente, variații dinamice, structuri repetive, concepte polifonice, etc. Important este cum acestea au fost imortalizate în diferite epoci creatoare. Adevăratii compozitori de avangardă îi va alege numai *timpul* (s.n.)... *(Liana Alexandra).*

„O anume detașare față de moment și de *pasiunile* în ciocnire cred că ne-ar fi mai utilă ca și o mai bună învățare a lecției istoriei, în vederea unei juste așezări a evenimentelor. Marea virtute a avangardei muzicale românești actuale este de a se exprima plurivalent. Personal aș renunța la termenul de avangardă în favoarea celui de *muzică nouă* : sîntem în prezența unui fenomen de cultură de cea mai aleasă probitate intelectuală și artistică. Spațiul nostru cultural generează valori componistice cu totul excepționale pe care nu numai *timpul*, ca unic judecător, le va confirma ci mai ales, *noi* (s.n.) ; fără atitudini exclusiviste, prin prisma unei adînci responsabilități etice și culturale" *(Dumitru Avakian).*

„Constatăm în muzica ultimilor ani o revenire la *conceptul armonic :* stilistic descoperim în această direcție două orientări. Prima este o orientare *retro* (s.n.) ; ea dorește să reînvie un anume spirit romantic : nu știu dacă e bine sau nu. Poate este bine : exista și în perioada neo-clasică o asemenea concepție și compozitorii neoclasici au rămas în istoria muzicii. La un moment dat conceptul armonic era părăsit, în orice caz el nu prima. Redescoperind verticalitatea se redescoperă totodată alte valențe ale «muzicalității» : o nouă melodie, o nouă melodică. Nu putem eticheta această stare de lucruri afirmînd că acei compozitori care scriu azi muzică romantică sînt mediocri sau caută succesul de public. Mulți îl caută desigur : este și un tertip la mijloc ; se caută acest succes făcîndu-se apel la niște arhetipuri deja cunoscute, implantate prin educație în conștiința publicului. Dar cea de a doua orientare stilistică mi se pare de fapt o direcție de avangardă și anume cea de a sonda în interiorul sunetului și de a căuta noi armonii generate din pulverizarea sunetelor armonice. Această direcție presupune și curajul aventurii totale și „căutările noi într-un material sonor *nou*". *(Horia Șurianu).*

„A propos de aceste «materiale noi» nu odată ni s-a imputat la Darmstadt că folosim cu titlul de «avangardă» mijloace deja experimentate acum 20 de ani... *(Liana Alexandra).*

„Dar de cînd și pînă cînd se va mai crede într-o formă de *exclusivism cultural* al cărui centru să fie tot Darmstadt-ul, luat ca unic reper al conștiinței muzicale actuale ? Ceea ce a generat ca estetică și capodopere școala de la Darmstadt aparține de mult trecutului : și nu este opinia mea ; este un lucru îndeobște acceptat ! Am impresia că forțele artistice, ideile artistice au căpătat astăzi alte sensuri. Cei care au mai circulat în ultima vreme prin Europa au putut constata că există un fenomen de *epuizare* a anumitor forțe creatoare : este normal și *uman* să se întîmple așa. Un autor ca Stockhausen a pierdut ceva din vîna de mai ieri, din forța de lucru, din capacitatea de a sta la masa de scris. Confruntarea cu foaia de muzică cere o forță — fizică și psihică — cu totul excepțională (să ne gîndim la opere ca Gruppen für 3 Orchester și Carré !). Nu este unica constatare : prin virtuțile trecerii timpului creatorul ajunge să se condenseze, să-și simplifice existența ; uneori. Alte destine creatoare, din contră, se împlinesc tocmai spre sfîrșitul vieții. Dar în cazul generației de avangardă de ieri — care acum se află cam în preajma vîrstei de 55 de ani — se poate constata o diminuare a acestei energii — să-i zicem — biologice. Se lucrează mai puțin, mai condensat, mai

https://biblioteca-digitala.ro

conceptual, mai simbolic. Ba mai mult (cazul Stockhausen) : se apelează la niște formule mai degrabă ușoare care tind uneori chiar spre *mercantilism* s.n.). Avangarda este de fapt o succesiune căreia fiecare generație îi impune alte forme, alte idei. Dacă am putea trage o concluzie (deși foarte greu se poate conchide asupra prezentului) am considera că descoperirea *sunetelor armonice* (s.n.) ar fi una dintre ideile noii avangarde ; descoperirea *teatrului muzical* (instrumental) de asemeni. Aceste idei provoacă un duel normal cu vechile idei. În momentul de față centrele culturale ale avangardei s-au extins și s-au schimbat. Am impresia că în România dispunem de un imens rezervor de idei și talente. Și mai ales de aceea nu pot crede în *dictatul universal* al vreunui centru de avangardă ! *(Iancu Dumitrescu).*

„Ciudată mi se pare ideea că Stockhausen, Boulez, Penderecki și nu numai ei ! — am avut ocazia să aud că și *corifeii* (s.n.) muzicii românești de avangardă de mai ieri ar fi *obosit !* (s.n.). — Or fi obosit probabil pentru că au scos în ultimii ani niște capodopere în care-și caută *adevărul* (s.n.) în ei înșiși, în care adevărul propriilor lor emoții, al propriei lor existențe devine un adevăr *unanim* (s.n.) acceptat." *(Liana Alexandra).*

„Și dacă *unul* (s.n.) a obosit se poate afirma acest lucru global, pentru o întreagă generație ? Mă îndoiesc ! Oare toți cei care acum 20 de ani formau o avangardă azi sînt perimați ? Mai degrabă înclin să cred că acești ultimi 20 de ani au însemnat pentru ei un îndelungat prilej de experimentări și un timp suficient pentru a descoperi acele *limite* despre care se vorbea mai înainte... Ei se află la ora actuală în stadiul *concluziilor* (s.n.). Desigur, avangarda continuă să existe sub diferite forme nume, grupuri (...). Dar toți marii compozitori ai avangardei de ieri, internaționale și românești — au ajuns la o redescoperire a *eufoniei* (s.n.). Fiecare are dreptul de a scrie în mod liber și numai timpul (și nici un cronicar, compozitor sau necompozitor) va hotărî ce este viabil, sincer și adevărat în arta lor" *(Șerban Nichifor).*

„Tendința «retro» nu interesează publicul românesc mai mult decît alte orientări ale muzicii universale și românești contemporane. El are o lacună în percepția muzicală de cîteva decenii cel puțin. Ascultă rar această muzică contemporană, nu vine la concertele de muzică nouă... Este o lacună a *educației* sale muzicale, regretabilă sub toate aspectele. Ar trebui față de acest public să ducem o politică mai justă de programare a muzicii contemporane : nu în concerte și festivaluri speciale ci în viața *curentă* (s.n.) de concert, însoțită de prezentări alese. Colegul meu *Cristian Mihăilescu* ne întreba întrucît un *interpret* (s.n.) a declanșat vreodată, propulsînd-o, o creație de avangardă ? Răspunsul vine ca de la sine numai dacă ne-am gîndi la grupa excepțională de interpreți de la Darmstadt sau la artiști ca A. O. Popa pentru care s-au scris atîtea lucrări ! Mai puțin *arta vocală* a stat în atenția compozitorilor noștri : vina este poate și a școlii..." *(Luminița Vartolomei).*

„Cred că problema fundamentală legată de muzica nouă este nu atît cea a *limitelor* (s.n.) ei cît cea a *valorii* (s.n.) sale. Mari specialiști în critica muzicală în ce privește avangarda, din păcate, nu prea avem. Nu avem, și asta e mai grav, nici prea mulți aderenți în masa interpreților (zic *masa* deoarece avem și cazuri izolate de excepție !). Cum își poate cuceri o avangardă un *public* dacă nu și-a cucerit în prealabil *interpreții ? (Vladimir Deveselu).*

„În cea ce mă privește am convingerea că *muzica va trăi* (s.n.) : prin compozitori, interpreți, public. Muzică nouă vom avea întodeauna deoarece oamenii vor fi permanent noi și vor dori să se găsească pe ei înșiși *altfel* decît generațiile anterioare ; este ceea ce se întîmplă și la noi : cu mai multă sau mai puțină forță decît în altă parte, asta e altceva. Fenomenul există, noi îi căutăm (printre altele și aici) rațiunile teoretice. Să nu-l desprindem din contextul social fără de care nici o idee, de orice forță și calibru nu se poate afirma : putem fi un conclav de genii dar dacă publicul larg, măcar cel *instruit* (s.n.) nu e de acord cu noi, toate strădaniile noastre pot fi zadarnice... Mă preocupă acest fenomen deoarece nu putem fi ca alții ci numai ca *noi înșine.* Cum sîntem, rămîne de văzut... *(Petre Codreanu).*

„Îi mulțumesc lui Petre Codreanu pentru aceste idei sensibile și generoase care presupun o anume experiență teoretică și artistică. Nu oricine poate interveni într-o dezbatere ca aceasta cu un traseu direcțional demn de interes... Aș vrea să mă mai refer la conceptul de *originalitate.* Avangardei îi este *fundamental.* Maturitaea unei culturi se realizează după un șir de experiențe estetice multiple brăzdate de cuceriri și eșecuri, cele din urmă nicidecum mai puțin importante decît primele. Odată acestea parcurse ar trebui să ne definim bine care este legea artei și a avangardei, pentru *noi* (s.n.) : concluzia mea este că avangarda ar trebui să ne fie *propria măsură culturală* (s.n.) deoarece ea pune în primul plan ideea de originalitate. În muzica românească au apărut multe lucrări de măiestrie, foarte bine confecționate dar totuși ele nu au ajuns le o anvergură impresionantă pe plan mondial datorită faptului că *nu* erau originale. Tot ceea ce s-a făcut original în muzica românească — acum sau acum mai multe secole (mă gîndesc la muzica psaltică) — rămîne viabil. Problema originalității trebuie să ne devină *lege estetică și morală.* Confruntările ce vor să devieze judecățile de valoare de la ideea *originalității* la cea a unui *neoromantism,* care nu are nici o legătură cu fondul nostru cultural (prin toate trimiterile la muzica lui Brahms, Schumann, Wagner, Mahler, mai

https://biblioteca-digitala.ro

nou la Respighi — ce are acest *împrumut estetic* al unor epoci trecute, venit din culturi cu fundamente extrem de precizate, cu propria noastră tradiție muzicală ?) mi se par lipsite de sens. Este vorba despre o *eroare* istorică, o eroare artistică care numai ca operă a unui individ sau grup nu pare prea nocivă. Dar cealaltă direcție, cea a «descoperirii adevărului și măsurii noastre» după cum afirma Petre Codreanu mi se pare excepțională. Ar fi de gîndit asupra ei. Am dori ca o critică muzicală foarte bine pusă la punct, foarte antrenată în probleme de filozofie, estetică, sociologie să pună umărul întru edificarea unei asfel de concepții, de primă importanță în munca de creație." *(Iancu Dumitrescu).*

„Astăzi originalitatea se naște din confruntarea cu un material sonor extrem de amplu, de proveniență culturală foarte diferită, dacă ținem seama de noua capacitate, actuală, de informare asupra întregului patrimoniu universal. De ce să acceptăm numai «originalitatea» de inspirație extrem-orientală sau a altor zone geografice non europene îndepărtate ? Trăim într-o *zonă* «îndepărtată» a Europei dar *sîntem* (eu mă mîndresc cu asta) și europeni !" *(Vl. Deveselu).*

„Sîntem extrem de originali — fiecare dintre noi — ! Un creator original este numai cel ce reușește să se exprime *pe sine* (s.n). fără a folosi de la alții împrumuturi. Iar originalitatea nu se confundă cu originalitatea de limbaj... *(Dan Timiș).*

„Încercînd o concluzie a acestei dezbateri aș propune să renunțăm la termenul de avangardă. Este un termen compromis în timp și definibil conform unor caracteristici ce nu mai corespund *modalităților* (s.n.) înnoitoare ale tendințelor muzicale actuale. Ele să constituie o *operă deschisă* în sensul lui Eco și anume cel al *resemnificării* continue. Aș renunța la termenul de avangardă mai ales pentru ceea ce se cheamă *muzica nouă* (s.n.) la noi în țară : este o denumire prea *strict* legată de un anume trecut cultural. Ne vom referi deci *deschiderilor* noi în muzica contemporană românească — foarte bine subliniate de Iancu Dumitrescu și Vladimir Deveselu. Mircea Eliade susținea că în suprafața culturală a României există rezerve nebănuite tocmai prin aceste pluralisme (încă nevalorificate) de rezonanță orientală și deschidere spre Occident : este o problemă ce preocupă efectiv filozofia de azi a culturii. Trebuiesc găsite modalitățile, formele de impact cu *expresia modernă* (s.n.) a acestor stări de spirit. Evident, este o direcție fertilă. Trăim azi într-un orizont cultural pluralist, nu mai poate fi vorba nici despre un «imperialism» cultural european și nici despre ignorarea valențelor Orientului... Astăzi se pune mai mult ca oricînd problema ca *Muzica,* prin toate forțele reunite să-și intensifice prezența în orizontul spiritual al membrilor societății noastre." *(Paul Caravia).*

Discuțiile, după cum observăm, probează atît stringența temei abordate cît și capacitatea compozitorilor noștri tineri de a și-o pune și rezolva conform propriului crez artistic ; seriozitatea argumentației și simțul constructiv al polemicii. Cîteva precizări se impun totuși, chiar dacă această întîlnire nu și-a propus epuizarea subiectului (paginile revistei Muzica rămînînd deschise oricărei intervenții fie din partea unor invitați care — din motive obiective, sperăm — nu au răspuns apelului redacției fie din partea altora care din motive de asemeni obiective nu au fost direct solicitați a participa la această masă rotundă). Și anume : unde trebuie de fapt căutată dichotomia între *muzica nouă* și *muzica de avangardă ?*

Orice nou fapt artistic poate fi interpertat, definit din punctul de vedere al unei tipologii culturale, al unui curent, orientări, etc. *Avangarda* anilor '20 a reprezentat un curent artistic, ideologic, estetic, azi binecunoscut în toate determinările sale. Ne punem însă întrebarea dacă și orientarea ce se intitula în anii '50-'60 „de avangardă" tributară fiind unor concepții estetice similare mai putea fi denumită la fel ? *Da și nu,* în același sens în care arta clasică se distinge de *clasicism* arta barocului de *neo-baroc,* etc. O demarcație între *avangardă* și *avangardism* ni se pare în consecință necesară. Ca atare, noțiunea de *avangardă culturală* se eliberează nu de cine știe ce implicații „milităroase și agresive" ci de *orice* determinare stilistică.

Se pune deci următoarea chestiune : reprezenta *avangardismul* anilor '50-'60 *avangarda* noii muzici ? Credem că *da* !-și anume prin capacitatea de a genera, reflecta și defini o *mutație fundamentală* în sensibilitatea și conștiința culturală a acelei perioade, istoricește determinată. Dar nu orice „avangardism" a fost și este de avangardă și nu orice „neo" sau „ism" de ariergardă. Riscul *academismului,* după cum s-a văzut, a pîndit și pîndește din ambele părți.

Condiția avangardei a fost întodeauna cea de acută și perpetuă *neliniște :* cretaoare, activă, critică ; o condiție a aventurii (spirituală, culturală) asociată unei voințe de expresie — uneori, cu orice preț — chiar în pofida *perenității* produsului artistic ! Avangarda reprezintă mai ales o *stare de spirit,* o anume poziție a creatorului față de opera sa, o atitudine culturală fundamentală. Nu vom mai insista în acest sens — lucrurile au fost bine puse de majoritatea participanților la dezbatere. Aceste idei ne sînt însă de folos în interpretarea atitudinilor uneori prea concesive față de aspectul *social* al receptării fenomenului artistic *nou :* și anume a răspunsului la eterna întrebare : pentru cine scriem ? Cui ne adresăm ? Aici este fondul problemei : ne adresăm unui public extrem de diferențiat ! Publicul a încetat de mult a mai fi o categorie atît de omogenă (cum și-o mai imaginează

https://biblioteca-digitala.ro

cîte unii). Există un public entuziast, sensibil, avid de *nou*, receptiv la idee și schimbare. Un public „de avangardă" — să-i zicem. Mai există o zonă încă nedumerită, needificată a publicului, în căutare de puncte de reper în arta prezentului. Există și un public mai comod, înclinat spre maxima facilitate în contact cu valorile culturale în genere. Mai există și un public îmbibat cu prejudecăți, snob, filistin.... Nu avem dreptul să ignorăm niciuna din categoriile de mai sus : nici spectatorul cu *vocația* prezentului și nici pe cel ce-și dorește (pe prețul biletului) un confortabil fotoliu nu numai pentru șezut... Rolul nostru este în egală măsură de a ni-l apropia, de a-i dezvălui tainele artei noastre și de a-l cîștiga și coopta în această eternă bătălie a actualității : numai ca atare cultura va deveni un bun al *tuturor*, un factor activ de educație ~~etică, estetică și patriotică~~.

Și totuși ; totuși ne întrebăm : se poate forja o *nouă* și *mare* artă, o mare muzică, din deșeuri preluate „ad literam" și compilate, ale unor stiluri revolute ? Mă îndoiesc. Nu se poate scrie muzică fără o înaltă conștiință critică. O „sinceritate" chiar autentică, de nivel „visceral" nu răscumpără nici paralizia voinței de stil și nici golurile profesionale. Atîta timp cît *propriul stil* se vădește incapabil a-și apropia — tranformînd-o — orice sursă — sonoră, de inspirație — (cazul unor mari personalități : Stravinski, de pildă, detașat prin *ironie* de neoclasicism) fără a-și pierde originalitatea, densitatea interioară, atîta timp, deci, cît capacitatea creator-interpretativă a compozitorului nu funcționează la cotele cele mai înalte ale stilurilor — aparent deci—preluate avem de a face cu un jalnic epigonism de care nu numai ultimele orientări „retro" ar putea da seamă ci orice nouă muzică nesusținută de flacăra intensă a personalității : este cazul *oricărui* „ism" sau „neo" ! Și este oricum și mai ales riscul major al „împrumuturilor" cu adresă cunoscută (și, mai ales cu „adresant" dinainte cunoscut). Opera unui creator se judecă în bloc iar dacă prin decantări succesive rămîne un *ce* (unul singur !) ireductibil — modelul funciar al personalității sale — acesta ne apare ca dat obiectiv al limitei împlinite, la care nu se are acces decît de pe pozițiile unei arte de *avangardă* (declarată sau nu, nu asta contează !). Avangarda, deducem, este o permanență spirituală (nu un stil, nu un curent, „ism", etc.), o capacitate infinită de pliere asupra *prezentului* continuu — social-cultural, de reflectare sensibilă, luminată, vizionară a acestuia. Aci și nu în altă parte se plasează *rostul* creației artistice în conștiința contemporaneității. Pare mai evident decît orice că această *definire* a prezentului — și, mai ales azi, — este plurală și nicidecum limitată la un stil, un curent, etc. De unde, orice referire la „cunoscătorii bine informați" de la Darmstadt sau de aiurea, cărora o sintagmă muzicală sau alta le poate trezi o asociație sau alta cu „déja vu" acum *n* ani (cea ce denotă sau o rea voință sau o formă redusă de inteligență sau superficialitate : în logica clasică s-ar denumi confuzie între genul proxim și diferența specifică !) ni se pare caducă. Trebuie puțină atenție spre a se discerne *bine* ce se ascunde într-o muzică — de orice tip — care folosește sintagme clasate : o voce, o nuanță, un ton personal, o nouă poetică...

Avangarda exprimă permanenta stare de veghe a spiritului, un dinamism ce nu poate avea nimic de a face cu „confortul" filistin de orice fel. Lipsa *voinței* creatoare de nou nu poate fi suplinită nici de declanșarea unor mecanisme culturale, oricît de bine asimilate, și nici de speculareа unor teme de mare redundanță socio-culturală... O artă epigonică de obicei se ia tare în *serios* ! Dar între o artă care „consolează" și expresia sentimentului profund, iminent actual, al *tragicului* este o mare diferență. Credem — contrar dictonului latin — că și „gusturile" se discută ; și anume din prisma unei critici a actualității de înaltă ținută și exigență culturală.

„Sîntem conștienți de faptul", afirma muzicologul Nicolae Călinoiu, președintele Uniunii compozitorilor în cuvîntul rostit la lucrările Congresului al II-lea al Educației Politice și Culturii Socialiste, „că funcția socială a artei muzicale, valoarea ei educativă — parte integarntă a activității ideologice, cultural-educative și de făurire a unui om nou, cu o elevată viață spirituală și conștiință socială — depind în primul rînd de adevăratele surse de inspirație și vitalizare a artei, după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la recenta plenară lărgită a C. C. al P. C. R. definind cu limpezime coordonatele ideologice ale creației artistice, caracterul ei angajat, raporturile dintre național și universal, trăsăturile specifice originalității artei noastre. În lumina acestei strălucite expuneri, muzicienii din România au înțeles mai clar că adevăratele lor surse de inspirație trebuie să le constituie valorile exemplare ale patriei în devenirea lor istorică, inepuizabila tradiție folclorică, inegalabilele frumuseți ale baladelor și doinelor străbune, valorile umaniste ale muzicii libere prin care se ctitoresc o nouă societate și o nouă cultură, etosul spiritual al poporului nostru. Așa cum ne învață secretarul general al partidului, trebuie «să se bea apă numai din izvorul cu apă vie ce izvorăște din pămîntul udat de sudoarea și sîngele înaintașilor» acesta fiind izvorul cel mai de seamă al *originalității* (s.n.) artei noastre, calea cea mai durabilă pentru consacrarea creației muzicale românești pe plan național și universal".

Material realizat de
Nicolae BRÎNDUȘ

https://biblioteca-digitala.ro